

1	Internasjonal økonomi	2
2	Konjunktursituasjonen i Norge	3
3	Arbeidsmarkedet	7
4	Produktivitet, valuta og bytteforhold	10
5	Konkurranssevne og lønnsutvikling	11
6	Endringer i tariffavtalene	14
7	Pensjon	15
8	Gjennomføring av lønnsoppgjøret	15

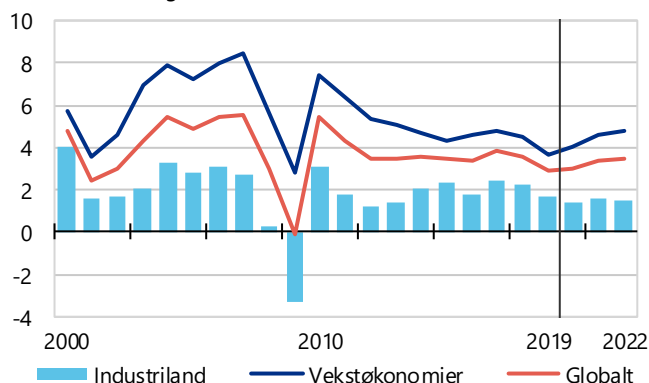
1 Internasjonal økonomi

Aktivitetsveksten hos Norges handelspartnere har avtatt i takt med at handelsspenningene har økt. Internasjonalt har 2019 vært et år preget av uro, og aktivitetsveksten i verdensøkonomien var den svakeste siden finanskrisen. Handelskonflikten mellom USA og Kina ble gjennom fjoråret trappet videre opp, men partene kom frem til en fase én-avtale i høst, som hindrer videre eskalering. Likevel fremstår konflikten uløst, og spenningene vil trolig vedvare fremover. Brexit er en realitet. Dette vil med stor sannsynlighet redusere handelen mellom land og gi lavere potensiell vekst over tid.

På kort sikt er koronavirusutbruddet den største nedsiderisikoen for aktivitetsutviklingen i global økonomi. De økonomiske konsekvensene av viruset avhenger av hvor omfattende og langvarig utbruddet blir. Allerede ser man tegn til at aktiviteten i Kina har stanset opp. Det påvirker aktiviteten i andre land. Det skyldes Kinas rolle som viktig handelspartner og posisjon i globale verdikjeder. Virusutbruddet har også gitt store utslag i verdens finansmarkeder. Det kan potensielt få store realøkonomiske effekter. Eksempelvis vil økte risikopåslag kunne gi vanskeligere tilgang på kreditt. Det vil i sin tur virke begrensende på bedriftenes og husholdningenes investeringer. Som følge av utbruddet forventes oppsvinget i verdensøkonomien å skyves ut i tid. BNP anslås å øke med 3 prosent i 2020 for verdensøkonomien sett under ett, og med 1,6 prosent for Norges handelspartnere.

BNP

Prosentvis endring år/år

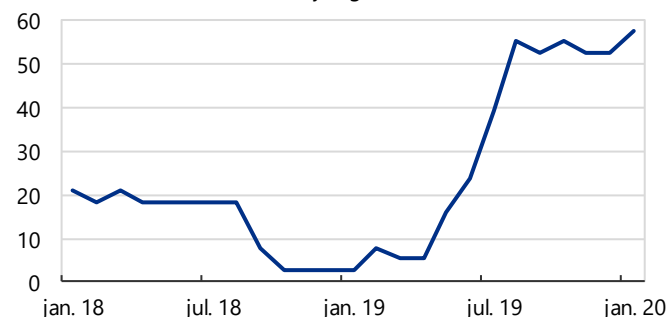
Kilde: Refinitiv Datastream / IMF WEO / Consensus Forecasts / NHO ØO 1/2020

Nedkjølingen i verdensøkonomien har blitt møtt med pengepolitiske lettelsers over hele verden. Flere av sentralbankene har gjort vendereis – fra å heve rentene til å kutte. Per januar hadde 22 av 38 utvalgte land lavere styringsrenter enn seks måneder

tidligere. Dette har bidratt til at ikke omslaget har blitt enda kraftigere.

Verden: Styringsrenter*

Prosentandel som har senket styringsrenten siste 6 mnd

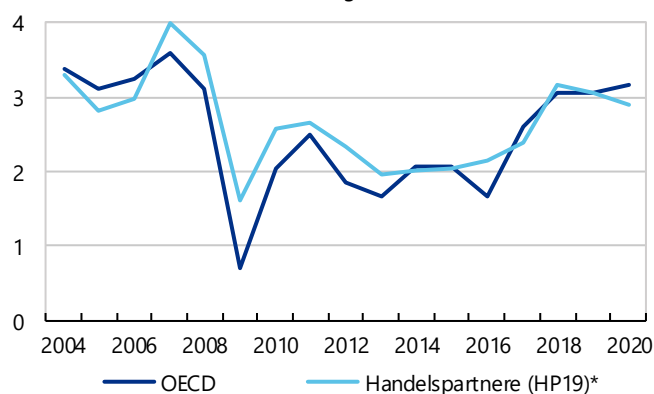

*Basert på 38 land: Canada, Mexico, USA, Argentina, Brasil, Chile, Colombia, Peru, ØMU, Danmark, Polen, Romania, Storbritannia, Sverige, Tsjekkia, Ungarn, Kroatia, Island, Norge, Nord-Makedonia, Russland, Serbia, Sveits, Tyrkia, Filippinene, Hong Kong, India, Indonesia, Israel, Japan, Kina, Malaysia, Saudi Arabia, Sør-Korea, Thailand, Australia, New-Zealand, Sør-Afrika. Kilde: Refinitiv Datastream / NHO

Veksten i lønninger og priser dempes nå som følge av lavere økonomiske vekst. For Norges handelspartnere har lønnskostnadsveksten per time tatt seg opp fra 2,0 prosent i 2015 til 3,2 prosent i 2018 og 3,0 prosent i 2019. OECD anslår at veksten i lønnskostnader per sysselsatt hos våre handelspartnere vil avta til 2,9 prosent i 2020, mens lønnskostnadsveksten i OECD-området øker til 3,2 prosent.

Lønnskostnader per ansatt

Hele økonomien. Prosentvis endring år/år

Kilde: OECD, Economic Outlook / NHO

Den økonomiske nedsiderisikoen ble noe redusert utover høsten i fjor. Det skyldes at USA og Kina forhandler om en løsning på handelskrigen og at sannsynligheten for en uryddig brexit ble redusert med Boris Johnsons valgseier i desember. Urolighetene i Midtøsten har på den annen side tiltatt og blant annet skapt bølger i oljemarkedet.

Tabell: BNP-anslag

	Andel		Prosentvis endring år/år			
	2019	2019	2020	2021	2022	
Verden	100,0	2,9	3,0	3,4	3,5	
Industrieland	40,3	1,7	1,4	1,6	1,5	
USA	15,1	2,3	1,9	2,0	1,6	
Eurosonen	11,4	1,2	1,0	1,2	1,3	
Tyskland	3,1	0,5	0,9	1,0	1,3	
Frankrike	2,2	1,3	1,2	1,2	1,4	
Italia	1,7	0,2	0,4	0,6	0,7	
Spania	1,4	2,0	1,6	1,6	1,7	
Storbritannia	2,2	1,3	1,1	1,4	1,5	
Sverige	0,4	0,9	1,1	1,5	2,0	
Danmark	0,2	1,7	1,4	1,5	1,6	
Japan	4,1	1,0	0,3	0,8	0,5	
Vekstøkonomier	59,7	3,7	4,0	4,6	4,8	
Kina	19,3	6,1	5,5	5,7	5,7	
India	8,0	4,8	5,9	6,5	7,4	
Russland	3,1	1,1	1,7	1,9	2,0	
Brasil	2,4	1,2	2,1	2,6	2,4	
Handelspartnere*		1,8	1,6	1,8	1,8	

*USA, Eurosonen, Storbritannia, Sverige, Danmark, Polen, Russland, Japan, Kina, Sør-Korea. Fastlandseksportvekter.

Kilde: Refinitiv Datastream / IMF WEO / Consensus Economics / NHO

2 Konjunktursituasjonen i Norge

Mindre medvind i norsk økonomi

Oppsvinget i norsk økonomi har mistet styringsfart. Etter tre år med oppgangskonjunktur avtok veksten i Fastlands-BNP i annet halvår i fjor, ned til beskjedne 0,2 prosent fra tredje til fjerde kvartal, som er godt under beregnet trendvekst. Avdempingen mot slutten av 2019 skyldtes blant annet svak vekst i privat konsum.

I tråd med aktivitetsutviklingen roet etterspørselen etter arbeidskraft seg ned gjennom fjoråret. Sysselsettingsveksten avtok også, etter halvannet år med relativt sterk vekst. Mens fastlandssysselsettingen økte med 23 000 jobber fra fjerde kvartal 2018 til andre kvartal 2019, ble det bare 16 000 nye jobber over de neste to kvartalene. Den registrerte ledigheten, som toppet ut på 3,3 prosent tidlig i 2016, lå i hele fjor stabilt rundt 2,2 prosent.

På tross av et svakt fjerdekvartal ble 2019 et relativt godt år for norsk økonomi. Fastlandsveksten på 2,3 prosent i fjor var hjulpet av sterk investeringsvekst. Denne oppgangen er nå med stor sannsynlighet tilbaketrukket. Drahjelpen fra petroleumsinvesteringene blir mindre i år og trolig negativ neste år.

Aktivitetsveksten hos Norges handelspartnere avtok i takt med at handelsspenningene ute økte i fjor. Selv om den økonomiske og politiske usikkerheten er noe redusert siden før jul, ligger det ikke an til noe snarlig oppsving i verdenshandelen. På den annen side er den kostnadmessige konkurransevnen

bedret, etter at kronen har svekket seg ytterligere det siste kvartalet. Dette vil bidra som en positiv impuls til fastlandsøkonomien i år.

Moderate vekstutsikter

Tabellen nedenfor viser utsiktene for norsk økonomi basert på prognosene fra Statistisk sentralbyrå (SSB), Norges Bank (NB) og NHO.

Tabell Anslag på makroøkonomiske hovedstørrelser

Prosentvis endring år/år	2020				Snitt
	2019*	SSB	NB	NHO	
Konsum i husholdningene	1,7	1,8	1,6	1,8	1,7
Konsum i offentlig forvaltning	1,7	2,5	..	2,3	2,4
Bruttoinvestering i fast realkapital	6,2	1,4	..	0,5	1,0
- Utvinning og rørtransport	13,0	2,0	4,5	4,0	3,5
- Fastlands-Norge	4,3	0,7	..	-0,3	0,2
Næringer	5,6	1,0	0,1	-1,2	0,0
Boliger	-0,5	-0,3	0,5	1,9	0,7
Offentlig forvaltning	6,9	1,1	..	1,6	1,4
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	2,3	1,7	1,4	1,4	1,5
Eksport i alt	1,5	7,3	..	6,8	7,1
Tradisjonelle varer	5,1	4,3	2,4**	2,7	3,1
Råolje og naturgass	-4,3	14,6	..	14,0	14,3
Import i alt	5,2	2,6	2,2	2,0	2,3
Bruttonasjonalprodukt	1,2	3,5	2,4	3,9	3,3
BNP Fastlands-Norge	2,3	2,4	1,9***	2,2	2,3
Sysselsatte personer	1,7	0,9	1,1	0,9	1,0
Arbeidsledighet (AKU), nivå	3,7	3,7	3,5	3,8	3,7

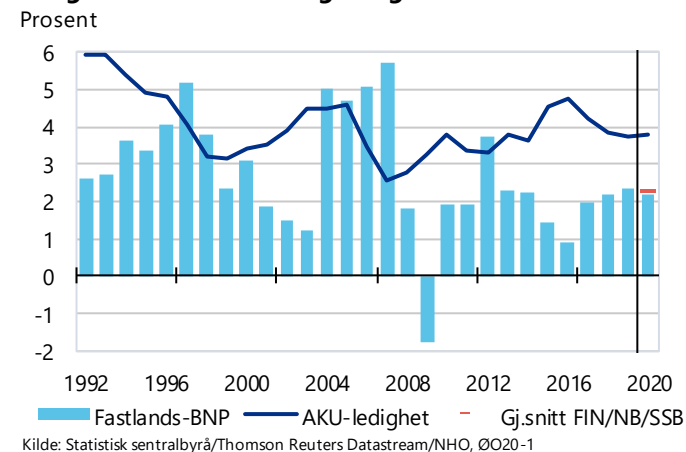
* Foreløpig regnskap, ** inkludert reisetrafikk og andre tjenester

*** Anslag basert på virkedagsjusterte tall. Det er tre ekstra virkedager i 2020.

Kilde: SSB (Konjunkturtenninger 2019/4), NB (Norges Bank, PPR 4/2019), og NHO (ØO 1/2020)

BNP for Fastlands-Norge økte med 2,3 prosent i 2019. Som tabellen viser, er vekstanslagene for 2020 tilsvarende, når det korrigeres for at Norges Banks anslag er basert på virkedagsjusterte tall. NHOs prognose er den nyeste, og laget etter at de svake fjerdekvartalstallene ble kjent. Ifølge Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU) peker mange prognoser i retning av at oppgangskonjunktoren i norsk økonomi er over, men det ventes likevel at norsk økonomi vil være nær konjunkturnøytral i årene framover. Bruttoproduktet i industrien økte med 3,2 prosent i fjor, mens SSB venter at verdiskapingsveksten i denne næringen blir på 1,7 prosent i 2020.

Norge: Fastlands-BNP og ledighet

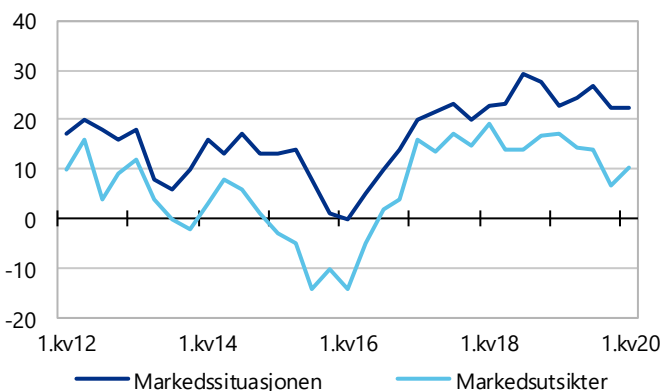
Kilde: Statistisk sentralbyrå/Thomson Reuters Datastream/NHO, ØO20-1

Nedjusterte forventninger

Våre medlemsbedrifter melder om klart svakere markedsutsikter nå enn for et halvt år siden. Nedgangen kom fra august til november i fjor. Det siste kvartalet tok forventningene seg svakt opp igjen.¹ Bedriftenes forventninger til egen lønnsomhet, investeringer og salgspriser har også avtatt siden i fjor sommer. Svekkelsen i markedsutsiktene i fjor høst var bredt basert blant næringene, men spesielt uttalt hos bygge- og anleggsbedriftene og i industrien. Den svakt positive utviklingen fra november til februar var også bredt basert. Våre medlemsbedrifter vurderer fortsatt markeds situasjonen som relativt god. Industrien skiller seg ut med en noe svakere vurdering enn de fleste andre næringer.

Markedsindeks

Differanse positive og negative svar i prosentpoeng

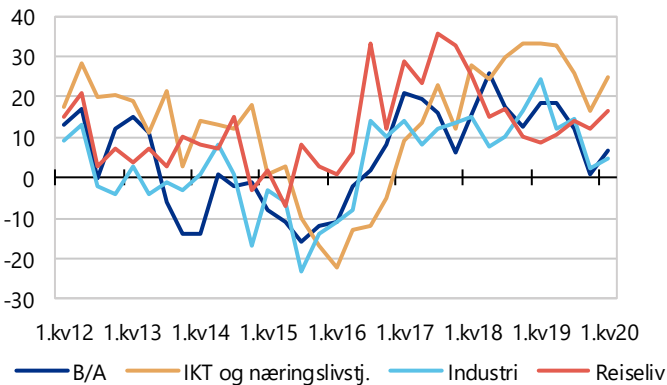

Kilde: Næringslivets økonomibarometer / NHO

Svekkelsen i markedsutsiktene i fjor høst var bredt basert blant næringene, men spesielt uttalt hos bygge- og anleggsbedriftene og i industrien. Den svakt positive utviklingen fra november til februar

Markedsutsikter

Differanse positive og negative svar i prosentpoeng

Kilde: NHO/NØB

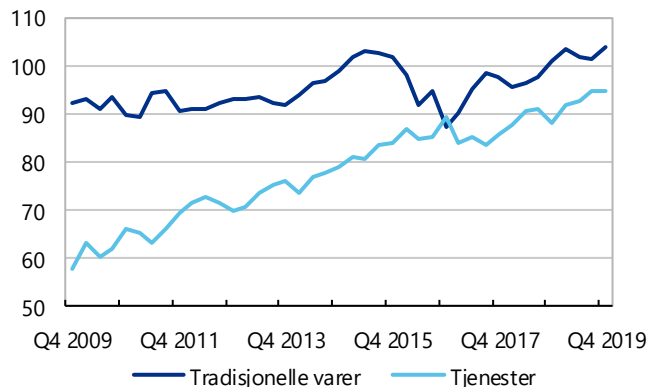
var også bredt basert. Våre medlemsbedrifter vurderer fortsatt markeds situasjonen som relativt god. Industrien skiller seg ut med en noe svakere vurdering enn de fleste andre næringer.

Eksporten holder seg oppe

De internasjonale handelsspenningene tiltok gjennom fjoråret, og verdenshandelen falt. Globalt avtok veksten i handelen og industriproduksjonen. Den økonomiske og politiske usikkerheten er imidlertid noe dempet nå. Fase én-avtalen mellom USA og Kina har redusert risikoen for en videre opptrapping av handelskrigen. Brexit-avklaring i Storbritannia har også bidratt. Eksporten fra Norge har på samme tid holdt seg greit oppe. Eksporten av tradisjonelle varer økte med 5,1 prosent fra 2018 til 2019, og tjenesteeksporten med 4,6 prosent.

Norge: Eksport

Mrd. kroner. Faste 2017-priser. Sesongjustert

Kilde: Statistisk sentralbyrå/Thomson Datastream/NHO

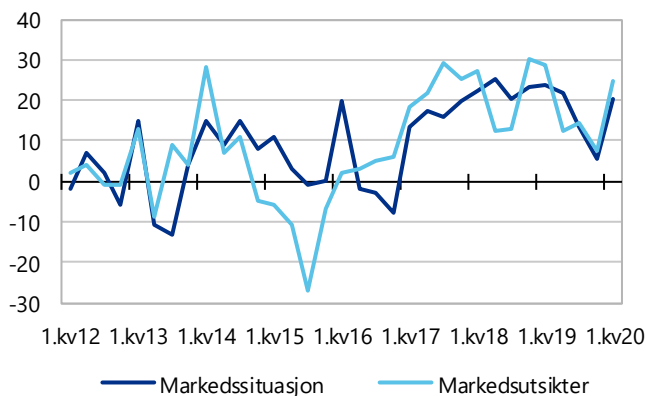
Økningen i vareeksporten var bredt basert. Særlig var eksporten av verkstedsprodukter sterk. Sjømat-eksporten har økt mye siste halvår og nådde et rekordhøyt nivå i 2019. Også innenfor tjenesteeksporten var det bredt basert oppgang.

Lenge syntes norske eksportbedrifter lite berørt av den tiltakende uroen globalt. Men fra sommeren av ble våre eksportrettede medlemsbedrifter klart mindre optimistiske og vurderingen av markeds situasjonen markert mer avdempet. I første kvartal i år skjedde et kanskje noe overraskende stemnings-skifte, der bedriftene rapporterte om en langt bedre markeds situasjon og lysere fremtidsutsikter. Bevegelsen kan tenkes å reflektere at riskobildet på dette tidspunktet var noe redusert. Undersøkelsen ble gjennomført i månedsskiftet januar/februar i år.

¹ Næringslivets økonomibarometer (NØB) ble gjennomført i perioden 21. januar til 4. februar. I alt 1186 svar.

Markedsindeks - Eksportrettet virksomhet

Diff. positive og negative svar i prosentpoeng

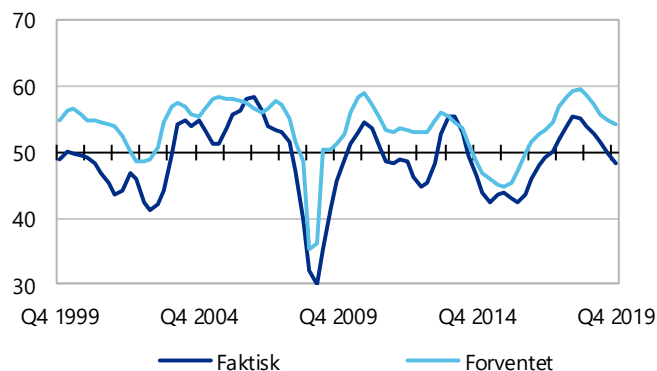

Kilde: NHO/ NØB

Ifølge SSBs konjunkturbarometer for industrien falt ordretilgangen fra eksportmarkedet i fjerde kvartal i fjor. Nedgangen kom etter flere kvartaler med avtakende vekst. Det var særlig produsenter av innsatsvarer som trakk ned den samlede ordretilgangen. Forventningene til ordretilgangen fremover ble dempet gjennom året i fjor, men fortsatt er vurderingen at ordretilgangen fra eksportmarkedet vil øke fremover.

Norge: Konjunkturbarometer, industri

Ordretilgang fra eksportmarkedet. Diffusjonsindeks

Kilde: Statistisk sentralbyrå/Thomson Reuters/NHO

Tradisjonell vareeksport økte med vel 5 prosent i 2019, og ventes å øke med om lag 3 prosent ifølge prognosene fra NHO, Norges Bank og SSB. Tjenesteeksporten økte med 4,6 prosent i 2019, og veksten antas å avta til rundt 2 prosent i år.

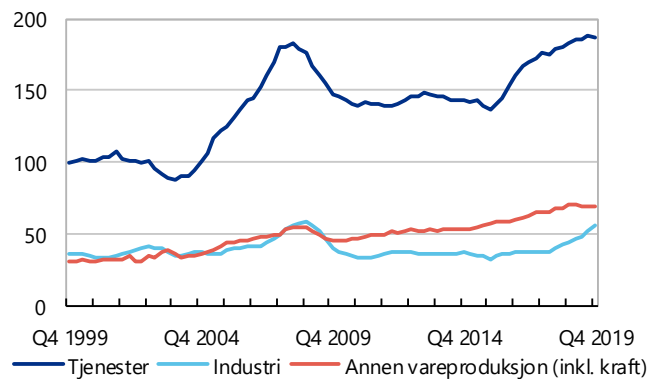
Bedriftsinvesteringene flater ut

Bedriftsinvesteringene på fastlandet har vokst sterkt de siste årene. Fra 2015 til 2018 økte bedriftsinvesteringene i gjennomsnitt med over 9,5 prosent årlig. I denne perioden var økningen om lag like sterk innenfor alle de tre hovedgrupperingene; industri, annen vareproduksjon og privat tjenesteyting. I fjor økte bedriftsinvesteringene med 5,6 prosent. Oppgangen i 2019 skyldes først og fremst sterk vekst i

investeringene i industrien. Investeringene i tjenestenæringene økte kun moderat, mens investeringene i kraftforsyning falt i fjor.

Norge: Bruttoinvesteringer

Mrd. kroner. Faste 2017-priser. Fire kv. sum

Kilde: Refinitiv Datastream / Statistisk sentralbyrå / NHO

Kapasitetsutnyttning og aktivitetsvekst om lag på normalen peker mot moderat investeringsvekst fremover. Samtidig kan relativt høy grad av økonomisk og politisk usikkerhet internasjonalt påvirke investeringslysten her hjemme. Høyere rentenivå vil isolert sett øke avkastningskravet. Ifølge foreløpige tall fra nasjonalregnskapet økte driftsresultatet i markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge med rundt 12 prosent i løpende priser i 2019, etter å ha falt med nær ti prosent året før.

Investeringsutsiktene blant våre medlemsbedrifter har vært gradvis avtakende de siste to årene. Nettoverdien falt gjennom andre halvår i fjor, og holdt seg om lag uendret i første kvartal. Nettoverdien er nå nær null, som vil si at andelen bedrifter som planlegger økte investeringer svakt overstiger andelen som planlegger å redusere investeringene. En svak positiv nettoverdi kan tolkes som utsikter til svak investeringsøkning samlet sett i år.

De ulike prognosene for næringsinvesteringer spriker noe neste år, fra svakt positive til litt negative anslag. I snitt indikerer dette at næringsinvesteringene vil flate ut i år.

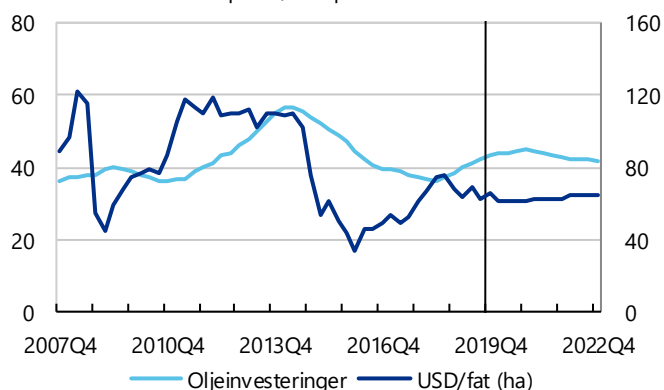
Markert økning i petroleumsinvesteringene i fjor

Fra 2013 til 2017 falt oljeinvesteringene med til sammen 30 prosent. I 2018 stanset nedgangen, og oljeinvesteringene økte dette året med nær 2 prosent. Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at investeringsveksten i petroleumssektoren ble på 13,0 prosent i 2019. Oppgangen avspeiler bedret lønnsomhet i næringen som følge av høyere oljepris og kraftige kostnadskutt, men også utbygging av nye drivverdige felt. Det er i stor grad utbygginger av nye og eksisterende felt som trekker opp veksten i

2019, særlig bidrar store utbygginger som Johan Sverdrup fase 1 og Johan Castberg. Leteaktiviteten tok seg opp i fjor og ventes å øke også i år.

Petroleumsinvesteringer og oljepris

Mrd. kroner. Faste 2017-priser/USD per fat*

Kilde: NAM/Thomson Reuters/NHO *Mediananslag Reuters 11/19

Det er ventet en videre investeringsvekst på om lag 3,5 prosent i 2020, ifølge prognosene fra NHO, Norges Bank og SSB. Økt vedlikehold på eksisterende felt ventes å trekke opp oljeinvesteringene noe neste år. Investeringene i utbygging av nye felt ventes å falle fra et høyt nivå, blant annet som følge av ferdigstillelse av Johan Sverdrup fase 1.

Roligere boligmarked

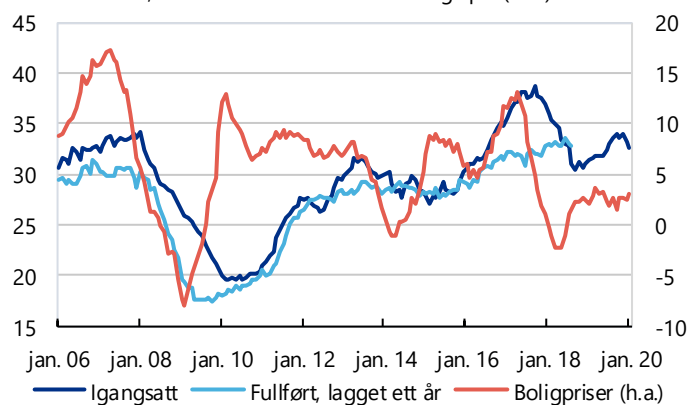
Aktiviteten i boligmarkedet er høy, og det har vært en moderat og stabil vekst i boligprisene det siste halvannet året. Både antall boliger lagt ut for salg og antall solgte boliger lå i fjor høyt. Omsetningstiden holdt seg stabil gjennom fjoråret, og har bare vært svakt høyere enn de siste årene. Utviklingen den siste tiden gir samlet sett indikasjoner på et relativt stabilt og balansert boligmarked.

Igangsettingen av nye boliger avtok svakt ut over høsten, men er fortsatt på et høyt nivå. Antallet nye fullførte boliger vil derfor fortsette å være høyt fremover. De to siste årene har antallet fullførte boliger vært høyere enn veksten i antall husholdninger, etter å ha vært lavere over flere år.

Et fortsatt høyt antall fullførte boliger vil dempe boligprisveksten. Høyere boliglansrenter virker i samme retning. I lys av Norges Banks siste renteheving vil boliglansrenten etter hvert stabilisere seg. Motsatt bidrar økte husholdningsinntekter til å holde boligprisveksten oppe.

Norge: Boligbygging og -pris

1000 enheter, 12m sum. Tolvmånedersending i pst (h.a.)

Kilde: Refinitiv Datastream / Statistisk sentralbyrå / NHO

Etter å ha økt med over 17 prosent fra 2014 til 2017, falt boliginvesteringene fra slutten av 2017 og i første halvår i 2018. Siden sommeren 2018 har boliginvesteringene økt moderat og i en relativt stabil veksttakt fra kvartal til kvartal. I fjerde kvartal i fjor falt imidlertid boliginvesteringene med 1,9 prosent fra kvartalet før. Dette bidro til at investeringene falt med 0,5 prosent fra 2018-2019.

Investeringer i nye boliger utgjør om lag 70 prosent av boliginvesteringene, resten er kostnader knyttet til rehabilitering. Det er derfor en nær kobling mellom boligbyggingen og husholdningenes boliginvesteringer.

Husholdningenes boliginvesteringer vil, ifølge prognosene, øke med 0,7 prosent i 2020.

Moderat konsumoppgang

Husholdningenes konsum er av vesentlig betydning for veksten i norsk økonomi. Husholdningenes forbruk vokste med 1,6 prosent i fjor, klart svakere enn aktivitetsveksten på fastlandet ellers. Den noe høyere renten har vært med på å dempe konsumveksten.

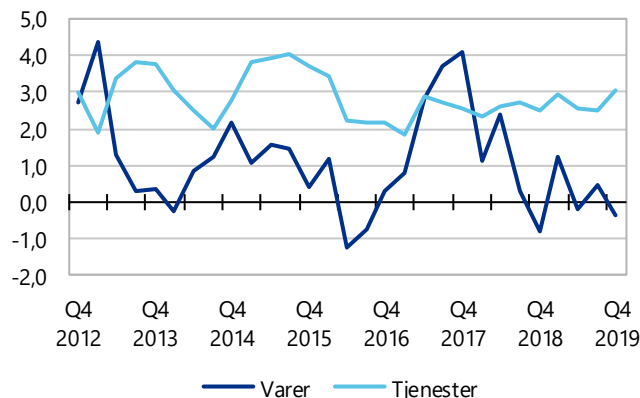
Svak vekst i varekjøpene bidro til denne lave forbruksveksten, og det svake varekonsumet forklares delvis av mindre bilkjøp. Den underliggende veksten i øvrig varekonsum har imidlertid også vært svak. Blant annet var det nedgang i gruppen møbler og andre husholdningsartikler gjennom fjorårets to siste kvartaler. Tjenestekonsumet har imidlertid vokst stabilt over lengre tid.

Svakere vekst i varekonsumet enn tjenestekonsumet er ikke noe nytt, men er en utvikling som har vedvart i noen år, og som trolig avspeiler strukturelle vridninger i forbruket. Blant annet er en stadig større andel av forbruket knyttet til reising, kultur

og fritid.

Norge: Husholdningenes konsum

År/år-volumendring. Prosent. Ses.just

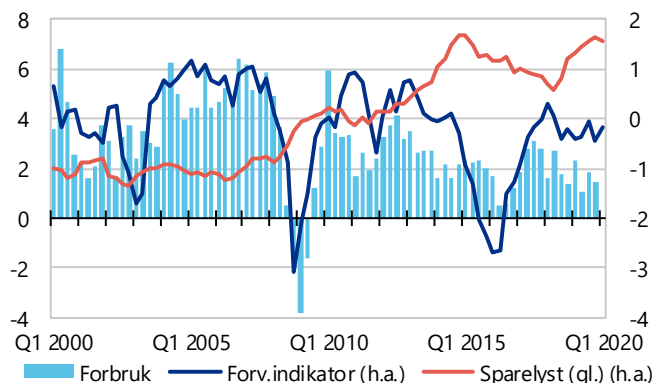

Kilde: Statistisk sentralbyrå/Thomson Datastream/NHO

Ifølge Finans Norges forventningsbarometer er husholdningene optimistiske i synet på egen økonomi fremover. I første kvartal i år økte andelen husholdninger som planlegger økte innkjøp fremover, og sparelysten var noe lavere enn kvartalet før.

Privat forbruk og forventningsindikator

Pst. endring år/år. Std.avvik fra snitt siste 25 år (h.a.)

Kilde: Refinitiv Datastream / Statistisk sentralbyrå / Finans Norge / NHO

God tro på egen økonomi fremover kan tenkes å komme av at Norges Bank i september i fjor varslet at styringsrenten neppe vil økes mer fremover. Siden norske husholdninger har netto rentebærende gjeld ville en renteøkning ha dempet kjøpekraften ytterligere.

Utviklingen i husholdningskonsumet vil over tid avhenge av utviklingen i husholdningenes disponible realinntekt. I fjor ble inntektsveksten trukket opp av relativt sterk økning i sysselsettingen og en relativt god reallønnsvekst.

I 2020 forventes husholdningenes konsum å øke med 1,7 prosent, jfr. tabellen foran.

Mindre ekspansiv penge- og finanspolitikk

Etter noen år med relativt sterk vekst i bruken av oljepenger for å dempe virkningene av oljeprisfallet i

2014-15, ble budsjettpolitikken lagt om i mindre ekspansiv retning fra og med 2017. Denne linjen ble videreført i 2020-budsjettet. Nysaldert budsjett for 2019 innebærer imidlertid at hele innstramningen på 2020-budsjettet forsvinner.

Hovedstyret i Norges Bank hevet styringsrenten tre ganger i fjor, til 1,5 prosent. På møtet i januar i år ble styringsrenten holdt uendret, og Norges Banks nyetablerte pengepolitiske komité varslet at styringsrenten mest sannsynlig vil bli værende på dagens nivå den nærmeste tiden. Utsiktene ble begrunnet med at prisveksten er nær inflasjonsmålet, samt at kapasitetsutnyttningen i norsk økonomi trolig er nær toppen av konjunktursyklusen.

3 Arbeidsmarkedet

Sysselsettingsveksten er fortsatt solid, men veksttakten er noe svakere enn tidligere. Samtidig ligger arbeidsledigheten relativt stabilt.

Antall sysselsatte personer økte med 1,7 prosent i 2019, tilsvarende 46 000 flere sysselsatte i Fastlands-Norge. Jobbveksten avtok gjennom fjoråret. Prognosene tilsier en sysselsettingsvekst på om lag 0,9 prosent i 2020 som følge av svakere vekst i fastlandsproduksjonen. Arbeidsledigheten ventes å øke med 0,1 prosentpoeng i år, til 3,8 prosent i 2020.

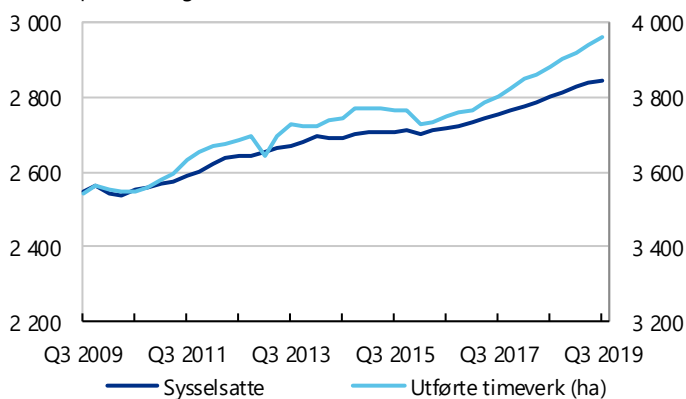
NHOs medlemsbedrifter melder fortsatt om flere planlagte ansettelser fremover, men forventningene er noe dempet fra tidligere undersøkelser. Antall ledige stillinger har avtatt, mens de ulike indikatorene for om arbeidsmarkedet er blitt strammere peker i litt ulik retning. Andelen av NHOs medlemsbedrifter som melder om manglende kvalifisert arbeidskraft her om lag på nivå med gjennomsnittet for fjoråret. Norges Banks regionale nettverk meldte imidlertid om svakt høyere knapphet på arbeidskraft i november. Dette kan indikere at arbeidsmarkedet går mot en myk landing, det vil si at en situasjon der tiltakende underliggende kostnadspress kan unngås.

Mer dempet sysselsettingsvekst

Utførte timeverk i Fastlands-Norge steg med 1,8 prosent fra 2018 til 2019. I motsetning til sysselsettingsveksten målt i personer var veksten i timeverk sterkest mot slutten av året. En økning i antall arbeidede timer per sysselsatt er mer vanlig i starten av en oppgangskonjunktur, men den svake BNP-utviklingen i andre halvår i fjor tyder snarere på at oppsvinget nå dabber av.

Sysselsatte og utførte timeverk

Tusen personer og millioner timerverk

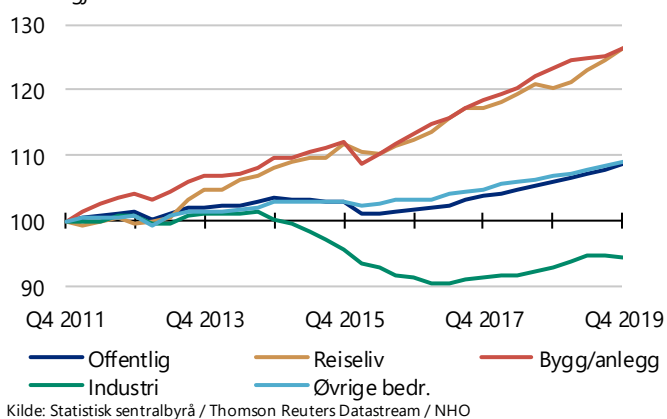

Ifølge nasjonalregnskapet var sysselsettingsveksten i andre halvår i fjor særlig sterk innenfor tjenester tilknyttet til oljevirksomhet og i industrinæringene som er nært knyttet til petroleumsnæringen. Det var også sterk vekst i fiske og akvakultur og informasjons- og kommunikasjonsvirksomhet. I industrien som helhet har sysselsettingsveksten avtatt og var på 0,4 prosent i andre halvår, sesongjustert.

Sysselsettingen i bygge- og anleggssektoren økte kraftig i første halvår i fjor, men mer moderat deretter. Sysselsettingsveksten i fjor var høy i reiseliv og faglig og teknisk tjenesteyting. I forretningsmessig tjenesteyting flatet veksten ut i andre halvår.

Norge: Sysselsatte

Sesongjustert. t-8=100

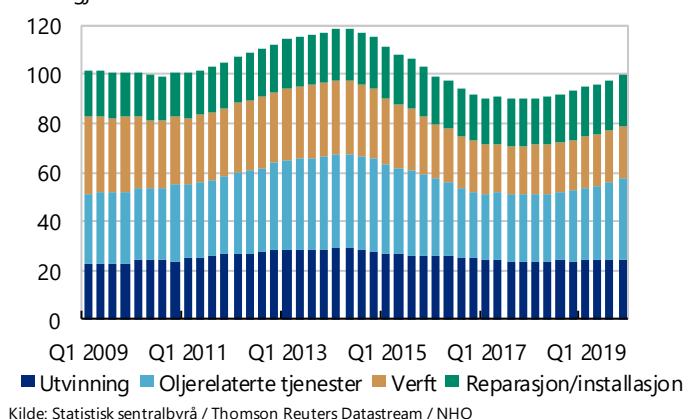
Sysselsettingsveksten i de oljerelaterte næringene har altså tatt seg noe opp igjen etter oljedturen. For næringsgruppen tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass var sysselsettingsveksten om lag 5 prosent i både tredje og fjerde kvartal i fjor, sesongjustert. I verftsindustrien var veksten henholdsvis 1,0 og 1,4 prosent, mens innenfor reparasjon og

² Utvinning av råolje og naturgass, tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass, verftsindustri og transportmiddelindustri samt reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr.

installasjon av maskiner og utstyr var utviklingen nær flat siste halvår. Samlet utgjør den direkte sysselsettingen i de oljerelaterte næringene² i fjerde kvartal om lag 100 000 personer, som er om lag 20 000 færre personer enn før oljedturen startet i 2014. Dersom sysselsettingen i andre næringer som kan knyttes til petroleumsnæringens etterspørsel av investeringsvarer og produktinnsats tas med, var om lag 140 000 personer sysselsatt som følge av aktiviteten i petroleumsnæringen i 2017³.

Norge: Sysselsatte i oljerelaterte næringene

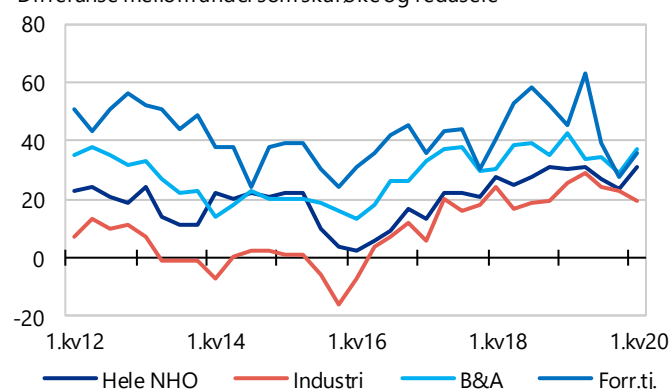
Sesongjustert. 1000

NHOs medlemsbedrifter har fortsatt planer om å øke antall ansatte. I NØB for fjerde kvartal 2019 svarer en netto på vel 30 prosent at de vil øke sysselsettingen, noe høyere enn i fjerde kvartal og om lag på samme nivå som gjennomsnittet for fjoråret. Målt over de siste fire kvartalene har nettoforventningene til sysselsettingen i industrien avtatt, noe som kan tyde på at sysselsettingsveksten i industrien.

Markedsutsikter – Sysselsetting

Differanse mellom andel som skal øke og redusere

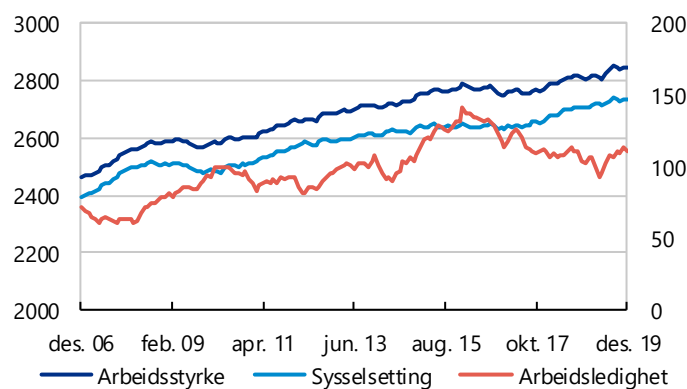
³ Ringvirkninger av petroleumsnæringen i norsk økonomi. Rapporter 2019/37, SSB.

Stabil arbeidsledighet

Ifølge AKU vokste arbeidsstyrken sterkere enn sysselsettingen i andre halvår. Dermed økte arbeidsledigheten målt ved AKU noe i fjor høst. Utviklingen var imidlertid ulik for menn og kvinner. Arbeidsledigheten gikk ned for kvinner, mens den økte for menn. Dette avspeiler at flere menn er sysselsatt i konjunkturutsatte næringer. I gjennomsnitt endte ledigheten på 3,7 prosent i fjor. I januar i år var arbeidsledigheten 3,9 prosent. Det er ventet at arbeidsledigheten vil øke noe i år.

Sysselsetting, arbeidsstyrke og -ledighet

Ses. just. 15-74 år. Tusen personer

Kilde: Datastream/SSB-AKU/NHO

Den registrerte arbeidsledigheten har siden i fjor vært relativt stabil. Nærmere 80 000 personer var registrert som helt arbeidsledige eller på tiltak i februar 2020 ifølge sesong- og bruddjusterte tall, hvorav 65 400 personer var helt ledige ifølge NAV. Dette tilsvarer henholdsvis 2,9 og 2,3 prosent av arbeidsstyrken.

Sammenliknet med februar i fjor var bruttoledigheten lavere for de aller fleste yrkesgruppene når det justeres for brudd⁴ i statistikken. Nedgangen var størst i yrkesgruppen ingeniører og ikt-medarbeidere (-23 prosent). Arbeidsledigheten for denne gruppen er nå nede på samme nivåer som før olje- nedturen. Bygg- og anleggsarbeidere var yrkesgruppen med høyest bruttoledighet i februar.

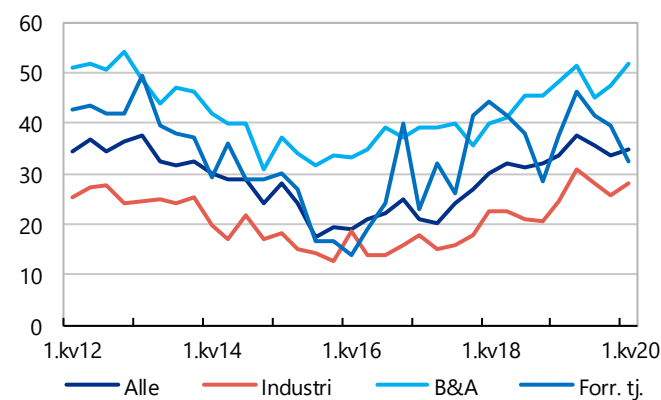
Ingen ytterligere tilstramming i arbeidsmarkedet

I NØB for første kvartal 2020 svarer nærmere 35 prosent av bedriftene at manglende tilgang på kvalifisert arbeidskraft er et stort problem. Andelen er

fortsatt litt høyere enn for ett år siden (1 prosentpoeng), men er 3 prosentenheter lavere enn i andre kvartal i fjor.

Manglende tilgang på kvalifisert arb.kraft

Prosentandel som svarer "Stort problem"

Kilde: Næringslivets økonomibarometer / NHO

De siste tre årene har mangelen på arbeidskraft økt innen industri og bygg og anlegg. Dette kan ses i sammenheng med at arbeidsledigheten for ingeniører har gått ned. I bygge- og anleggsnæringen har andelen som melder om manglende tilgang på kvalifisert arbeidskraft lenge vært høyere enn gjennomsnittet for alle bedrifter. Fortsatt ligger industribedriftene lavere enn gjennomsnittet for øvrige bedrifter, men avstanden er mindre enn i fjor. Samtidig som disse to næringene melder om mangel på kvalifisert arbeidskraft har sysselsettingsutviklingen i disse næringene vært høy. For forretningsmessig tjenesteyting har det vært en jevn nedgang i andelen fra andre kvartal i fjor og til første kvartal i år.

Kontaktene i Norges Banks regionale nettverk melder at kapasitetsutnyttningen har stabilisert seg, og fortsatt er på et relativt høyt nivå. Bedriftene svarer også at det har blitt vanskeligere å få tak i kvalifisert arbeidskraft, og arbeidsmarkedet ser ut til å ha blitt litt strammere.

Nær én av fire bedrifter svarer at produksjonen begrenses av tilgangen på arbeidskraft, og indikatoren for knapphet på arbeidskraft er for første gang siden våren 2013 høyere enn sitt historiske gjennomsnitt. Den generelle tilgangen på arbeidskraft er god, men det er vanskelig å få tak i en del yrkesgrupper. I nettverket gjelder det særlig hos oljeleverandørene og i bygg- og anleggsbransjen.

⁴ I november 2018 ble det gjort større endringer i hvordan nye arbeidssøkere registrerer seg hos NAV. Arbeidssøkerne kommer raskere inn i statistikken og det blir flere helt arbeidsledige i statistikken. Tilsvarende vil gjelde for bruttoledigheten (summen av helt ledige arbeidssøkere og arbeidssøkere på tiltak). Tallene for arbeidsledige og tiltaksdeltakere fra

og med november 2018 er derfor foreløpig ikke direkte sammenlignbare med tidligere tall. I sine sesongjusterte serier har imidlertid NAV korrigert for bruddet som har oppstått på grunn av registreringsendringen.

Reg.nettverk: Kapasitetsutnyttning

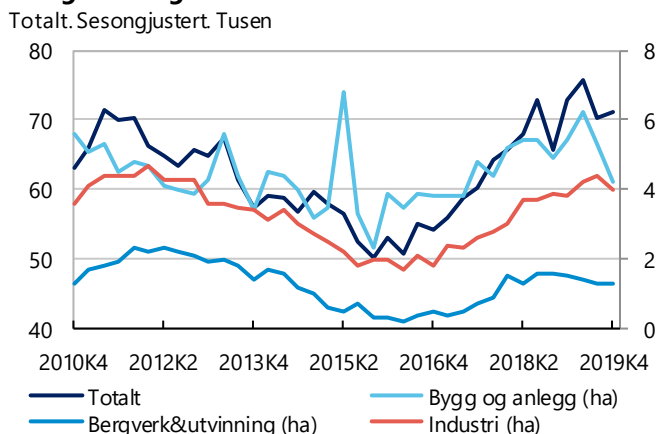

Kilde: Norges Bank/Thomson Datastream/NHO

Antall ledige stillinger avtar

Med unntak av fjerde kvartal i 2018 og tredje kvartal i fjor, har antall ubesatte stillinger økt jevnt siden begynnelsen av 2016. Etter en relativt kraftig nedgang i ledige stillinger i tredje kvartal i fjor (-7 prosent), økte antall ledige stillinger med vel 1 prosent fra tredje til fjerde kvartal. I andre halvår var det en tydelig nedgang innen industri, bygg- og anlegg samt varehandel. Færre ledige stillinger tyder på en mer avdempet etterspørsel etter arbeidskraft fra disse næringene. Antall ledige stillinger gikk også ned fra tredje til fjerde kvartal i forretningsmessig tjenesteyting, faglig, vitenskapelig og tjenesteyting og i finansnæringen.

Ledige stillinger

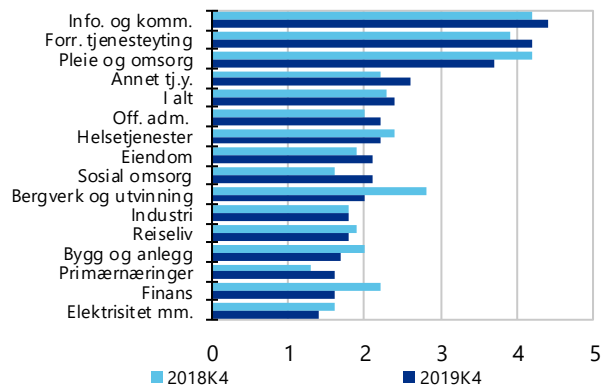
Kilde: Statistisk sentralbyrå / NHO

SSB publiserer også antall ledige stillinger i forhold til ønsket sysselsetting (ledige stillinger pluss antall arbeidstakerforhold). I alle næringene samlet var sesongjustert 2,4 prosent av antall ønskede stillinger ledige i fjerde kvartal i fjor. Antall ledige stillinger avtok fra første til andre halvår i fjor. Det har vært bevegelser i stramhetsindikatoren i begge retninger for de ulike næringene. Forretningsmessig tjenesteyting samt informasjon og kommunikasjon ligger

fortsatt høyt med mange ledige stillinger i forhold til ønsket sysselsetting. Næringer som bygg og anlegg, bergverk og utvinning samt industri ligger lavere enn gjennomsnittet for alle næringene.

Ledige stillinger vs ønsket sysselsetting*

Prosent. Sesongjustert. Utvalgte næringar

Kilde: SSB/NHO * Ledige stillinger og arbeidstakerforhold

4 Produktivitet, valuta og bytteforhold

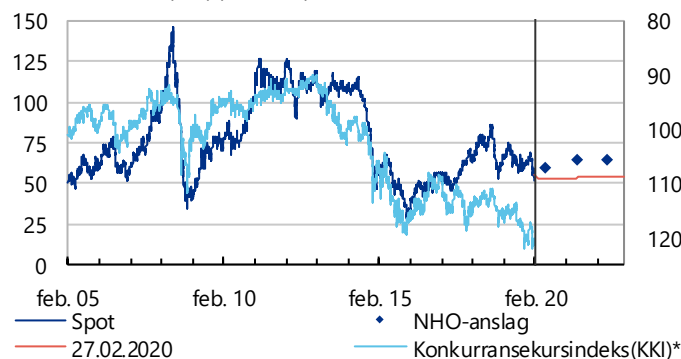
Utsikter for kronkursen

Kronkursen, målt ved konkurransekursindeksen (KKI), ble ytterligere svekket i fjor. For året sett under ett ble kronkursen svekket med 3 prosent, etter en svekkelse på 0,5 prosent i 2018. Kronen har dermed ikke fulgt etter økningen i oljeprisen. Det er usikkerhet knyttet til hvordan kronkursen vil utvikle seg i 2020. Både sentralbanken og SSB anslår at kronen som gjennomsnitt over året, vil svekke seg noe mer i 2020. Dette må sees i sammenheng med at kronen var svakere ved utgangen av 2019 enn ved inngangen til 2019.

Usikkerheten knyttet til koronaviruset har svekket kronkursen ytterligere de siste dagene.

Oljepris og kronkurs

USD/fat. Indeks (h.a.) (invertert)

*Nominell effektiv kronkurs mot Norges 25 viktigste handelspartnere. Vektet med konkurransevekter. Stigende indeksverdi betyr depresierende kronkurs.

Kilde: Refinitiv Datastream / ICE London / NHO

Produktivitetsvekst og bytteforhold

Avdempingen av produktivitetsveksten de siste årene gir grunn til bekymring. På lang sikt må real-lønnsutviklingen i norsk økonomi følge produktivitetsutviklingen. Dette følger også av frontfagsmodellen. Høy nominell lønnsvekst uten bakgrunn i tilsvarende produktivitetsvekst slår i all hovedsak ut i høyere inflasjon og økt arbeidsledighet på lengre sikt, og ikke i høyere reallønnsvekst. I industrien økte produktiviteten med 0,8 prosent i 2019, mens prisene på industriens bruttoprodukt steg med 3,3 prosent. I perioden 2009-2018 var den årlige produktivitetsveksten på 1,7 prosent, litt lavere enn hos handelspartnerne.

Relativt svak utvikling i produktiviteten har tidligere blitt oppveiet av bedring i bytteforholdet. Bytteforholdet, som uttrykker forholdet mellom eksport- og importprisene, ble imidlertid i 2014 og 2015 sterkt negativt påvirket av fallet i oljeprisen og svekkelsen av valutakursen.

Bytteforholdet for varer og tjenester utenom olje og gass ble forverret med 2,1 prosentpoeng i 2019, mens SSB anslår at bytteforhold vil være tilnærmet uendret i 2020.

5 Konkurranssevne og lønnsutvikling

En tilstrekkelig størrelse på konkurranseutsatt sektor er nødvendig for en balansert økonomisk utvikling. Konkurranssevnen må støtte opp under dette slik at bedrifter finner det attraktivt å drive virksomhet i Norge. Et lands konkurransevne uttrykker evnen til å opprettholde en rimelig balanse i utenriksøkonomien over tid, samtidig som en har full og effektiv ressursutnyttelse og en akseptabel inntektsfordeling. Det å evne dette må fremover skapes med større grad av diversifisering av næringslivet.

Det må skilles mellom konkurransevnen for enkelt-næringer og for Norge som helhet. Konkurranssevnen for en næring beror på næringens lønnsomhet og dens evne til å avlønne innsatsfaktorene. En lønnsom næring må både kunne hevde seg i konkurranse med utenlandske bedrifter på produktmarkedene, og med andre norske næringer i faktormarkedene, herunder arbeidsmarkedet. En økonomi i vekst og med en høy omstillingsgrad vil være kjennetegnet av ulik utvikling i konkurransevnen for de enkelte næringene.

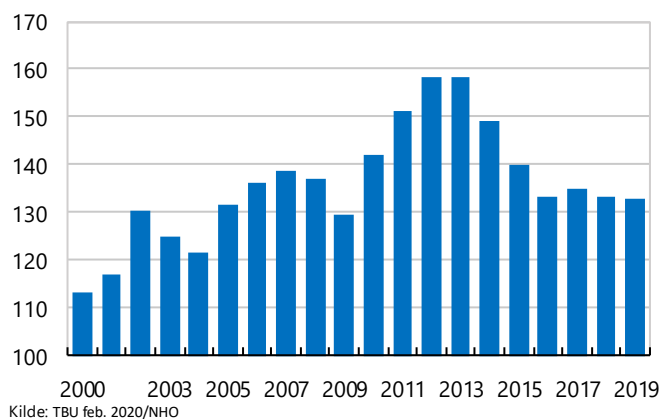
Norges konkurransevne avhenger blant annet av utviklingen i produktivitet, lønnskostnader, produsentpriser og valutakurser relativt til våre handelspartnerne.

Bedret konkurransevne

De relative timelønnskostnadene for alle ansatte i industrien i felles valuta, som er et mål for konkurransevnen, ble bedret i 2019. Kostnadsnivået lå 33 prosent over handelspartnerne i EU i 2019, det samme som året før, *se figur*.

Lønnskostnader per timeverk i industrien

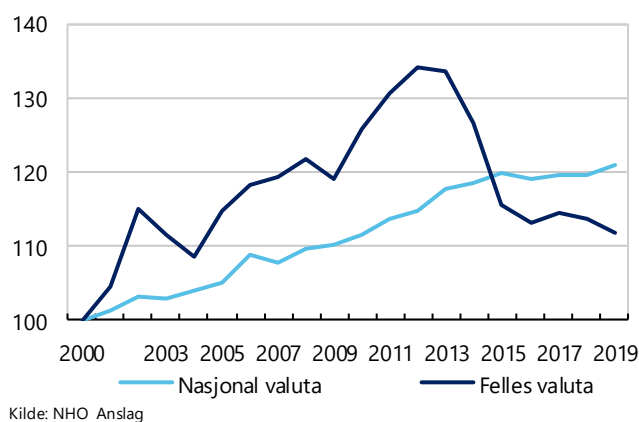
Norges handelspartnerne i EU = 100, felles valuta

Kronens betydning for forbedringen i konkurransevnen ses tydelig når vi ser på veksten i lønnskostnadene per timeverk målt i nasjonal og i felles valuta, *se figur*. Lønnskostnadsveksten var i fjor høyere enn hos våre handelspartnerne. Valutakursen ble svekket med 3,0 prosent i 2019, etter en svekkelse på 0,5 prosent året før. Samlet styrket dermed konkurransevnen seg med 1,6 prosent i 2019.

Timelønnskostnader i industrien

Norge/handelspartnerne, indeks 2000 = 100

For å få til omstilling og skape et godt grunnlag for fremtidig næringsvirksomhet og arbeidsplasser i Norge, er det viktig å ivareta forbedringen av konkurransevnen. Lønnsvekst betyr permanent økning i bedriftenes kostnadsnivå. Medvinden fra svakere

krone kan vanskelig ses å fortsette, selv om anslagene fortsatt tyder på en svakere valuta som gjennomsnitt fra 2019 til 2020. Det er viktig at det legges til rette for omstilling og økt sysselsetting, derfor er målet at lønnsveksten i 2020 blir lavere enn hos handelspartnerne.

OECD anslår at veksten i lønnskostnader per sysselsatt hos våre handelspartnere⁵ vil avta fra 2,9 prosent i 2019 til 2,9 prosent i 2020, mens lønnskostnadsveksten i OECD-området øker til 3,2 prosent.

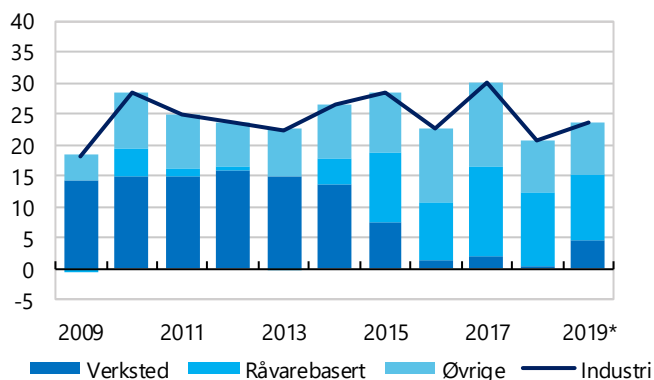
Bedret lønnsomhet i industrien samlet

Når fordelingen av verdiskapingen mellom eiere og arbeidstakere er stabil, indikerer det at også lønnsvevnen og konkurransekraften er stabil. Etter finanskrisen økte kostnadene til lønn og det ble mindre igjen til eierne. Stabil fordeling er imidlertid ikke en tilstrekkelig betingelse for å sikre at avkastningen på kapitalen er slik at eierne vil investere og videreutvikle bedriftene i Norge.

Industriens driftsresultat økte ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall fra 20,8 milliarder kroner i 2018 til 23,7 milliarder i 2019, *se figur*. Sammenlignet med året før økte driftsresultatet i de fleste næringsområder, med et unntak for råvarebasert industri. I verkstedsindustrien, som omfatter produksjon av metallvarer, maskiner og utstyr, elektriske produkter i tillegg til bygging av skip og oljeplattform/moduler samt reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr, var driftsresultatet i 2018 så vidt positivt. Driftsresultatet i denne delen av industrien var i 2019 på 4,7 milliarder ifølge SSBs foreløpige nasjonalregnskapstall.

Driftsresultat i industrien

Mrd. kroner

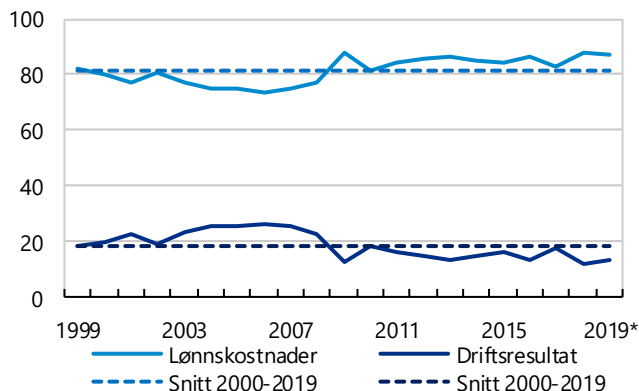
Kilde: SSB/TBU/NHO * foreløpige tall

På grunnlag av foreløpig nasjonalregnskap fra SSB er lønnskostnadene som andel av verdiskapingen⁶ i

industrien samlet beregnet til 87,0 prosent i 2019, *se figur*. I 2018 var andelen på 87,8 prosent, den høyeste andelen som var observert på tjuesyv år, og også høyere enn gjennomsnittet de siste ti og tjuet årene. Tall for foreløpig driftsresultatet kan bli gjenstand for store revisjoner når endelig årsregnskap foreligger. Frontfagsmodellen sikrer at fordelingen av verdiskapingen er rimelig stabil over tid.

Lønnskostnader og driftsresultat i industrien

Andel av netto faktorinntekt

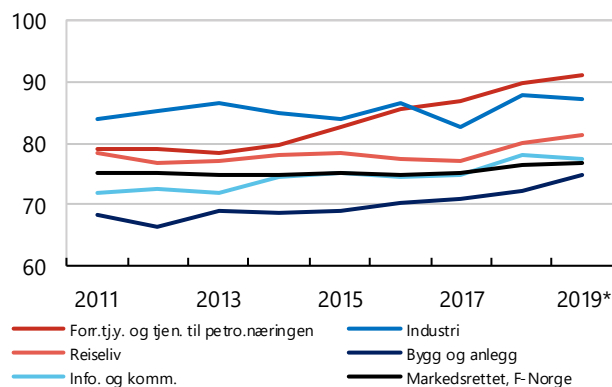
Kilde: SSB/TBU/NHO * foreløpige tall

Nå ligger lønnsandelen 5,6 prosentpoeng over gjennomsnittet de siste tyve årene, og driftsresultatet tilsvarende under.

Lønnskostnadsandelen av faktorinntekten varierer mellom næringer, blant annet som følge av ulik kapitalintensitet. En gitt vekst i lønnskostnadene kan dermed slå forskjellig ut i ulike næringer avhengig av om arbeidsintensiteten er høy eller lav. De senere årene har særlig lønnskostnadsandelen i forretningsmessig tjenesteyting økt, *se figur*.

Lønnskostnader

I prosent av faktorinntekt

Kilde: SSB/NHO * Foreløpige tall

Den høye andelen de siste årene forklares med stort negativt driftsresultat i næringsområdet som omfatter tjenester tilknyttet petroleumsvirksomheten,

⁵ Slik de inngår i TBUs rapport (NOU 2016:6), tabell 4.4

⁶ Målt ved netto faktorinntekt og ikke korrigeret for selvstendige
4. mars 2020 Side 12

men tallene er foreløpige og dermed også usikre. Også i andre næringer som i reiseliv og bygg og anlegg har lønnskostnadsandelen økt de siste årene.

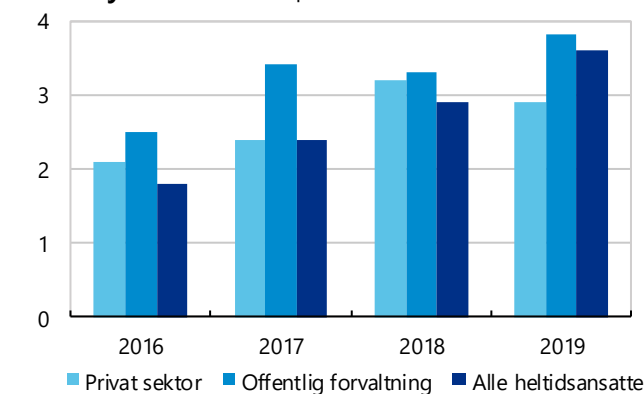
Lønnsvekst i 2019 som anslått i industrien

Frontfagets økonomiske ramme ble av NHO, i forståelse med LO, anslått å gi en årslønnsvekst i industrien samlet i NHO-området på 3,2 prosent i 2019. Årslønnsveksten for industrien samlet i NHO-området er av TBU foreløpig beregnet til 3,1 prosent. Sett i ettertid har følgelig normen fra hovedoppgjøret gitt et troverdig anslag på lokal og samlet årslønnsvekst i frontfaget i fjor, mens lønnsveksten i følgefagene har vært høyere. Årslønnsveksten i 2019 er anslått til 3,8 prosent i staten og beregnet til 3,5 prosent i kommunene.

Datolønnsveksten (september/september) for administrerende direktører er beregnet til 2,9 prosent i privat sektor og til 3,8 prosent i offentlig forvaltning. Til sammenlikning var lønnsveksten for alle heltidsansatte lønnstakere 3,6 prosent fra september 2018 til september 2019.

Lederlønn, ekskl. opsjons- og naturalytelser

Prosent per dato*

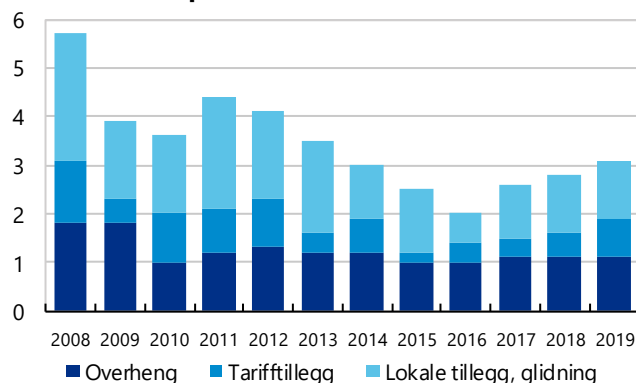

Kilde: TBU/NHO *september/september

TBU har foreløpig beregnet årslønnsveksten for industriarbeidere til 3,1 prosent i 2019, *se figur*. Av dette bidro overhengen⁷ fra året før med 1,1 prosentpoeng, tariff tilleggene med 0,8 prosentpoeng og lønnsglidningen er foreløpig beregnet til 1,2 prosentpoeng. I 2019 trekker uregelmessige tillegg lønnsveksten opp med 0,4 prosentpoeng.

⁷ Lønnsoverhengen beskriver hvor mye lønnsnivået ved utløpet av ett år ligger over gjennomsnittsnivået for året. Det forteller

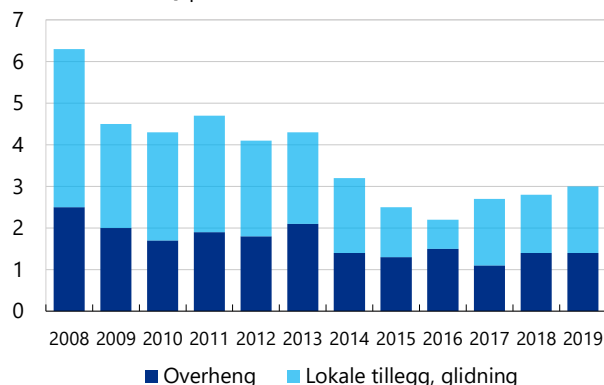
Årslønnsvekst industriarbeidere i NHO-området, prosent

Kilde: TBU feb. 2020/NHO

For industrifunksjonærer er årslønnsveksten foreløpig beregnet til 3,0 prosent i fjor, hvorav 1,4 prosentpoeng var overheng fra året før, *se figur*.

Årslønnsvekst industrifunksjonærer i NHO-området, prosent

Kilde: TBU feb. 2020/NHO

Lønnsglidningen for arbeidere og funksjonærer i industrien har dermed vært tilnærmet likt det som ble lagt til grunn under forhandlingene i mellomoppgjøret 2019. Overhengen inn i 2020 er foreløpig beregnet til 1,1 prosent for industriarbeidere og 1,3 prosent for industrifunksjonærer. For industrien i NHO-området samlet er overhengen til 2020 foreløpig beregnet til 1,2 prosent.

Grunnlaget for forbedret kjøpekraft må skapes

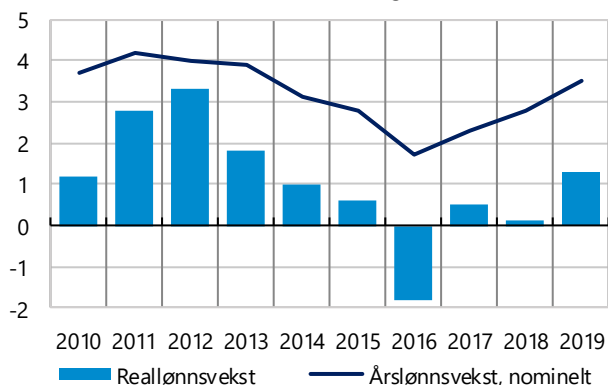
Konsumprisene økte med 2,2 prosent i 2019, 0,2 prosentpoeng lavere enn lagt til grunn av TBU i mars. Årslønnsveksten i hele økonomien ble 3,5 prosent i 2019, ifølge SSBs foreløpige nasjonalregnskap. Reallønnen for en arbeidstaker med en årslønn og en lønnsvekst som gjennomsnittet økte med 1,2 prosent i 2019, *se figur*. For tiåret 2010-2019

dermed hvor stor lønnsveksten fra ett år til det neste blir dersom det ikke gis nye lønnsstillegg eller foregår strukturendringer det andre året.

sett under ett har reallønnsveksten vært på 11,2 prosent.

Årslønnsvekst i hele økonomien og reallønnsvekst

Prosentvis endring fra året før

Kilde: SSB/TBU/NHO

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene, TBU, har anslått konsumprisveksten til om lag 1,5 prosent for 2020.

6 Endringer i tariffavtalene

I hovedoppgjør blir samtlige av våre tariffavtaler sagt opp til revisjon. Det betyr at det kan forhandles om både store og prinsipielle saker som kan ha betydning for alle, til mer bransjespesifikke og tekniske løsninger.

Det mest sannsynlige er at vi i år får et forbundsvist oppgjør. Hver landsforening vil fremme krav om endringer i tariffavtalene for å styrke medlemsbedriftenes evne til å forbedre produktiviteten og ta ned enhetskostnadene knyttet til sin produksjon.

I NHO-fellesskapet er vi enige om at følgende forhold er av særskilt stor betydning:

Arbeidstid

Arbeidstiden er en sentral faktor for bedriftenes produktivitet og lønnsomhet.

Arbeidstiden defineres i dagens lov- og tariffavtaler som arbeidstid per dag og per uke. NHO vil avvise ethvert krav om reduksjon av den daglige og ukentlige arbeidstid.

I forhold til bedriftenes konkurranseevne er antall arbeidede timer per år like viktig som reguleringen av arbeidstiden per dag og per uke. Alminnelige, generelle rettigheter til fri fra arbeidet, som for eksempel ytterligere permisjonsrettigheter, ferie eller seniordager, har samme kostnad som redusert dag- eller ukearbeidstid. Det er det verken behov eller rom for.

Med en stadig mer åpen økonomi med økt internasjonal konkurranse både i hjemme- og utemarkedene, må det legges til rette for at bedriftene kan drifte på en kostnadseffektiv måte. Det er av stor betydning at leverandører av tjenester, for eksempel til offshoreinstallasjoner, har stor grad av fleksibilitet i organiseringen av arbeidet for å kunne møte kundenes behov på en måte. Generelt bør dagens strenge regler for plassering av arbeidstiden løses opp.

Minstelønn og garantibestemmelser

Kombinasjonen mellom sentrale og lokale lønnsstillegg er hovedmodellen for norsk lønnsdannelse. Modellen ivaretar både samordning av den nasjonale lønnsdannelsen og sikrer en lønnsutvikling basert på den enkelte bedrifts økonomiske situasjon.

Modellen må gjelde tilsvarende for minstelønnsattsene i de enkelte tariffavtaler. Det er ingen automatikk i at minstelønnsattsene skal følge den alminnelige lønnsutvikling, verken generelt eller for bransjen. Minstelønnsattsene er etablert for å sikre at de svakeste bedriftene betaler en minimum timelønn. Hver bransje må derfor uavhengig av andre bransjer forhandle om hvilken økning av minstelønnsattsene de svakeste bedriftene i bransjen kan tåle samtidig som et anstendig minstenivå opprettholdes.

I fronfagsforhandlingene må det tas hensyn til at endring eller innføring av gjennomgående rettigheter kan representere en helt annen kostnad i de arbeidskraftsintensive servicenæringene enn hva som er tilfelle for industrien.

En rekke tariffavtaler, både minstelønn- og normal-lønnsavtaler, har garantiordninger i tillegg til lønnsattsene. Disse ordningene innebærer en lønnsvekst løst fra forhandlinger basert på bedriftene og den enkelte bransjes økonomiske situasjon.

Dagens garantiordninger ligger på et så høyt nivå at ytterligere heving av garantinivået må være utelukket. Det må ikke gjøres endringer i garantiordninger som medfører økte direkte eller indirekte forpliktelser. Målet på sikt må være å avskaffe garantiordningene. Fremforhandlede minstelønnsattsene bør være tilstrekkelig kollektiv sikring av et minste inntektsnivå innen den enkelte bransje.

Innleie fra bemanningsforetak

NHO mener at faste ansettelser fortsatt skal være hovedregelen i norsk arbeidsliv. Et nødvendig supplement for å sikre fleksibilitet og konkurransekraft er å kunne benytte innleie ved midlertidige behov.

Lovverket er strammet vesentlig inn, og bruken av innleid arbeidskraft har endret seg den seneste tiden. Etter NHOs oppfatning er det ikke behov for ytterligere begrensinger for inn-/utleie av arbeidskraft.

7 Pensjon

Etter NHOs mening gir dagens pensjonsløsning med folketrygden i bunn, obligatorisk tjenstepensjon (OTP) som en tidsbegrenset tilleggspensjon og for mange avtalefestet pensjon (AFP) som det tredje elementet i pensjonspakken, en god alderspensjon.

Det er i forbindelse med tariffoppgjøret ikke rom for økte kostnader til pensjon som vil medføre svekkelse av norsk næringslivs kostnadsmessige konkurransevne. Nye løsninger som vil øke kostnadsulempen for organiserte arbeidsgivere må unngås.

Eventuelle pensjonsrettigheter ut over det som følger av folketrygden, dagens OTP og AFP må derfor fortsatt være basert på bedriftenes egne vurderinger av behov og evne til å tilby slike ytelser.

Partene har siden oppgjøret 2018 arbeidet med mulige løsningsalternativer for omlegginger av AFP-ordning etter de prinsippene som er nedfelt i protokollen fra 2018-oppgjøret. Dette arbeidet har vært betydelig mer komplisert og tidkrevende enn først forutsatt.

NHO vil fortsette forhandlingene om mulig omlegging av AFP-ordningen. En forutsetning for å inngå en slik avtale er at alle elementene fra 2018-protokollen er ivaretatt på en tilfredsstillende måte.

Det er en målsetting for NHO at partene i løpet av første avtaleår er kommet så langt i forhandlingene at fundamentet for en omlegging av AFP-ordningen ved enighet mellom partene kan bringes inn og vedtas i mellomoppgjøret 2021.

Ovennevnte må skje gjennom enighet forut for mellomoppgjøret, og ikke avtales i årets oppgjør som en utvidelse av forhandlingsretten i mellomoppgjørs-klausulen for 2021.

8 Gjennomføring av lønnsoppgjøret

Årets oppgjør er et hovedoppgjør, hvor alle NHOs tariffavtaler skal reforhandles. Den økonomiske situasjonen tilsier at lønnsoppgjøret må være moderat og støtte opp om konkurransevnen. God konkurransevne er en nødvendig betingelse for å opprettholde og videreutvikle norsk næringsliv og arbeidsplasser.

NHO understreker viktigheten av frontfagsmodellen, og forutsetter at etterfølgende oppgjør, både i privat og offentlig sektor, tilpasser lønnsutviklingen til den økonomiske rammen som følger av frontfagsoppgjøret.

På åtte av ti bedrifter skal det, i tillegg til eventuelle sentrale lønnstillegg, forhandles om lokale tillegg. På denne måten får vi til lønnsutvikling som er tilpasset den enkelte bedrifts økonomiske situasjon. For å bevare denne muligheten må det vises varsomhet med å avtale høye sentrale tillegg.

Lokale forhandlinger

For overenskomster som hjemler rett til lokale forhandlinger, skal slike forhandlinger gjennomføres med grunnlag i de fire kriterier; bedriftens økonomi, produktivitet, konkurransevne og framtidsutsikter.

De lokale parter har et felles ansvar for at resultatet av de lokale forhandlingene bidrar til å sikre og utvikle bedriftens konkurransevne. Det bør legges vekt på tiltak som kan bidra til at den totale produktiviteten forbedres. De lokale forhandlingene skal ikke påbegynnes før resultatet av forhandlingene om revisjon av den sentrale tariffavtalen bedriften er bundet av er vedtatt.

Ledere og funksjonærer

Lønnsutviklingen for ledere må, på samme måte som for øvrige grupper, skje med utgangspunkt i de fire kriterier. Innenfor rammen av kriteriene må virksomhetene prioritere slik at de er konkurranse-dyktige også overfor grupper av medarbeidere hvor etterspørsel eller spesialkompetanse er mer fremtredende enn hos øvrige grupper.

NHO vil imidlertid understreke signaleffekten av at ledere og funksjonærer faktisk får en lønnsutvikling i tråd med bedriftenes øvrige ansatte.